

ктронний ресурс] / S. Vitali, J.B. Glattfelder, S. Battiston // Competence Center "Coping with Crises in Complex Socio-Economic Systems" (CCSS), European Commission. – 2011. – October 26. – Режим доступу: <http://www.forecastingcrises.wordpress.com>. – Назва з екрана. 11. Global Financial Stability Report: Grappling with Crisis Legacies/Chapter 2. Long-

term Investors and their Asset Allocation: Where Are they now? [Електронний ресурс] // International Monetary Fund: [сайт]. – Електрон. дані. – September 2011. – Режим доступу: <http://www.imf.org>. – Назва з екрана.
Надійшла до редколегії 27.12.11

УДК 336.717

С. Боринець, канд. екон. наук, проф. (КНУ імені Тараса Шевченка),
В. Делас, асист. (КНУ імені Тараса Шевченка)

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО ВАЛЮТНОГО РИНКУ

У статті розглядаються основні тенденції розвитку сучасного світового валютного ринку та ринку похідних фінансових інструментів. Проаналізовано динаміку та структуру оборотів глобального валютного ринку за контрагентами, видами основних світових валют з урахуванням фактора їх географічного розподілу. Розглянуто рекомендації щодо вибору варіанта торгових стратегій учасниками валютного ринку.

Ключові слова: валютний ринок, строкові валютні контракти, міжбанківські валютні операції, глобальний валютний ринок.

В статье рассматриваются основные тенденции развития современного мирового валютного рынка и рынка производных финансовых инструментов. Проанализирована динамика и структура оборотов глобального валютного рынка по контрагентам, видам основных мировых валют с учетом фактора их географического распределения. Рассмотрены рекомендации по выбору варианта торговых стратегий участниками валютного рынка.

Ключевые слова: валютный рынок, срочные валютные контракты, межбанковские валютные операции, глобальный валютный рынок.

The article examines the main trends of modern foreign exchange market and derivatives. The dynamics and structure of global foreign exchange market turnover by counterparty, type of major world currencies, taking into account the factor of geographical distribution. Recommendations are considered at the choice of a variant of trading strategy by participants of the currency market.

Keywords: currency market, the term foreign exchange contracts, interbank foreign exchange transactions, global currency market.

Особливістю розвитку сучасних економічних відносин є всеохоплююча глобалізація усіх сфер господарського життя. За таких умов дедалі більшого значення набувають конверсійні валютні операції. Необхідність в таких операціях з одного боку викликана дедалі більше зростаючими обсягами транскордонних торговельних операцій, а з іншого, вони давно слугують окремим видом фінансової діяльності і отримання досить значних прибутків. Зважаючи на це постає потреба в оцінка обсягів та структури таких операцій, і саме цим питанням присвячена дана стаття.

Операції на глобальному валютному ринку вивчаються з часу їх виникнення та виокремлення в окремий сегмент світового фінансового ринку. Окремі аспекти дослідження строкових та поточних валютних операцій знайшли висвітлення в працях таких вчених-економістів як: Боринець С.Я., Васильченко З.М., Дзюблук О.В., Міщенко В.І., Мороз А.М., Примостка Л.О., Ющенко В.А., Красавіна Л.М., Лізелотт С., Котелкін С.В., Енг М.В., Мишкін Ф.С., Міллер Р.Л., Нідеккер Г.Л., Пейро М., Сінкі Дж. та багатьох інших.

Дослідження обсягів та структури глобального валютного ринку необхідне для забезпечення найбільш повною та узгодженою на міжнародному рівні інформацією щодо розміру та структури глобальних валютних ринків, що дає можливість учасникам ринку більш ефективно відслідковувати напрямки та моделі діяльності в рамках глобальної фінансової системи.

Один раз на три роки Банк міжнародних розрахунків (Bank for International Settlements BIS) проводить дослідження ринку іноземної валюти та похідних фінансових інструментів ("трирічні дослідження"). Такі глобальні дослідження валютного ринку BIS розпочав у квітні 1989 року. Аналіз обороту позабіржового сегмента ринку похідних фінансових інструментів проводиться з 1995 року. В квітні 2010 року було проведено восьме таке дослідження за участю центральних банків та фінансових органів 53 провідних країн світу. В процесі дослідження було узагальнено інформацію 1309 банків та інших фінансових установ та 10 фінансових центрів. Результати досліджень країн були оприлюднені у наці-

ональних оглядах, які в подальшому були використані BIS для узагальнення на світовому рівні. При цьому загальні висновки огляду адаптовано як до національних особливостей подвійного підрахунку результатів, так і до глобальних з урахуванням очікування можливих розривів та погрешностей.

Відповідно до міжнародних звичаїв та термінології дослідження проводилося за такими операціями:

- спот (spot transactions) – одна пряма угода з обміну двох валют за курсом узгодженим у момент укладання контракту, яка була виконана протягом двох робочих днів;
- форвард (outright forwards) – угода про обмін двох валют за курсом узгодженим в момент укладання угоди, яка буде виконана в майбутньому (більше ніж 2 робочі дні). Сюди також включаються контракти, що не закінчуються реальною поставкою валюти та інші подібні строкові контракти;
- іноземні свопи (foreign exchange swaps) – угода, яка поєднує купівлю-продаж валюти на умовах спот з одночасним продажем (або купівлею) тієї ж валюти на умовах форвард;
- Опціони та інші інструменти (options and other products) – опціонний контракт, що дає право на купівлю або продаж однієї валюти в обмін на іншу за вказаним курсом протягом певного періоду часу. Ця категорія включає в себе і операції з іншими, менш вживаними, фінансовими інструментами [4, с. 50].

Як свідчать дані дослідження, зовнішньоторговельний обіг валютного ринку в квітні 2010 року порівняно з відповідним періодом 2007 року зріс на 20 % і складає близько 4 трлн. дол. США, в той час як у 2007 році ця цифра приближалася до 3,3 трлн. дол. США (див. табл. 1). Таке зростання обсягів операцій "спот" на 48 %, які на даний час складають 37 % від загального зовнішньоторговельного обороту валютного ринку. Середньодобовий оборот за операціями спот на даний час складає 1,5 трлн. дол. США, а той час як за станом на 2007 дана цифра склала близько 1 трлн. дол. США [6].

Таблиця 1. Середньоденні обороти глобального валютного ринку*

Показники (млрд. дол. США)	Роки				
	1998	2001	2004	2007	2010
Всього	1 527	1 239	1 934	3 324	3 981
Спот транзакції	568	386	631	1 005	1 490
Форвардні операції	128	130	209	362	475
Валютні свопи	744	663	975	1 714	1 808
Опціони та інші інструменти	87	60	119	212	207
Операції на біржах**	11	12	26	80	166
Всього (відповідно до курсів квітня 2010 р.)	1 705	1 505	2 040	3 370	3 981

* Джерело: складено за даними [6]

** Щомісячні дані було переведено в середньодобові.

В той же час слід зазначити, що темпи зростання обсягів середньоденного зростання глобального валютного ринку значно знизилися, відповідне зростання вказаного показника за період 2004 – 2007 рр. складало 72 %.

Серед основних тенденцій розвитку традиційного сегмента валютного ринку досліджуваного періоду доцільно виділити наступні:

- саме на період 2007 – 2010 років припадає розвиток світової фінансової кризи, що спричинила значний вплив на господарську та фінансову діяльність більшості провідних країн світу;
- низька мінливість на фінансових ринках і загальна неохильність учасників ринку до ризиків, що викликало суттєве зростання оборотів інвестиційних груп, зокрема хедж-фондів. На думку аналітиків, цьому частково сприяло значне зростання прайм-брокерінгу та збільшення кількості приватних інвесторів;
- диверсифікація портфельів за рахунок міжнародних активів з боку інституційних інвесторів з орієнтацією на довгострокове фінансування;

- подальше збільшення обсягів технічної торгівлі, переважно алгоритмічної, що призвело до зростання оборотів за угодами спот;

- зниження питомої ваги міжбанківської торгівлі в загальному обсязі. На думку експертів такий перерозподіл відображає процеси консолідації діяльності, що спостерігаються останнім часом у банківському секторі.

Зростання глобального зовнішньоторговельного обороту валютного ринку в квітні 2010 року відображає зростання активності "інших фінансових установ". Ця категорія охоплює фінансові установи, що не є банківськими дилерами, тобто хедж-фонди, пенсійні фонди, взаємні фонди, страхові компанії і т.д.

Валютний торговельний оборот "інших фінансових установ" зріс на 42 % по відношенню до 2007 року і склав 1,9 трлн. дол. США. Вперше угоди з іншими фінансовими інститутами перевищили операції валютних дилерів на міжбанківському ринку (рис. 1).

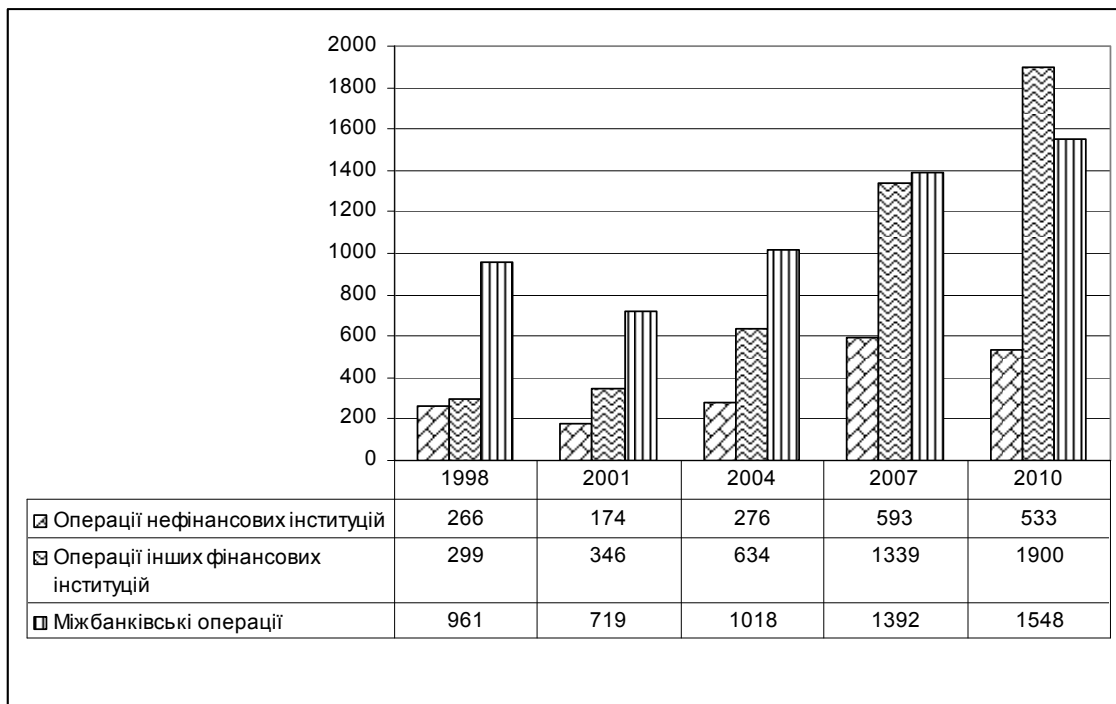

Рис. 1. Динаміка та структура операцій на світовому валютному ринку в розрізі фінансових інститутів [6]

Оборот угод спот інших фінансових установ зріс до 755 млрд. дол. США порівняно з 394 млрд. дол. США у 2007 році. Темпи зростання склали 92 %. Що стосується обсягів з форвардами та валютними свопами, то вони також зросли на 60 % та 11% відповідно. В цьому контексті необхідно зазначити, що спад частки міжбанківських операцій на світовому валютному ринку неухильно тривав з 63 % у 1998 році до 39 % у 2010 році.

Крім того за період 2007 – 2010 років знизилася частка операцій не фінансових інститутів на 10 % з 593 млрд. дол. США у 2007 році до 533 млрд. дол. США у 2010 році. До цієї категорії учасників валютного ринку, як правило, входять промислові корпорації та уряди країн.

Головними чинниками, що сприяли такому перерозподілу в інституційній структурі операцій на глобальному валютному ринку доцільно виділити наступні, по-

перше, валютні ринки пропонували інвесторам достатньо привабливий рівень доходності за короткостроковими операціями; по-друге, довгострокові інвестори активно здійснювали диверсифікацію своїх портфелів, що призвело до виникнення прямого та непрямого попиту на валютному ринку.

Крім того зростання частоти укладення угод за рахунок алгоритмічної торгівлі декількома інвесторами призвело до зростання обороту, особливо на ринку

спот. За оцінками аналітиків, одним і факторів, який впливає на загальний тренд, є те, що приватні інвестори мали значно більший доступ до маржинальних рахунків через торговельні термінали, що дозволяло здійснювати операції в реальному часі.

Протягом досліджуваного періоду спостерігається також подальша глобалізація фінансових операцій (див табл. 2).

Таблиця 2. Структура та динаміка розподілу операцій на міжнародних та національних сегментах валютного ринку*

Показник	1998		2001		2004		2007		2010	
	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%
Міжнародні ринки	828	54	713	58	1 185	61	2 051	62	2 586	65
Національні ринки	698	46	525	42	743	39	1 274	38	1 395	35

*Джерело: складено автором за даними [6].

В 2010 році зросла частка транскордонних операцій на міжнародному валютному ринку до 65 % порівняно з 62 % у 2007 році. Відповідно на долю угод на національних валютних ринках припадає 35 % операцій з іноземною валютою. Причому частка валютних операцій на міжнародних ринках повільно, проте неухильно, зростає протягом останніх 5 досліджуваних періодів.

За останні три роки, як свідчить статистика, принципів змін у структурі обороту за видами валют не відбулося. Питома вага трьох провідних валют (долар США, євро та японська єна) збільшилася на 3 процентних пункти, в той же час питома вага 10 провідних валют зросла на 2,1 процентних пункти (див табл.3), що свідчить про подальшу уніфікацію міжнародних розрахунків.

Таблиця 3. Середньоденні обороти світового валютного ринку за видами валют, %*

Валюта	1998	2001	2004	2007	2010
Долар США	86,8	89,9	88,0	85,6	84,9
Євро	52,3**	37,9	37,4	37,0	39,1
Японська єна	21,7	23,5	20,8	17,2	19,0
Фунт стерлінгів	11,0	13,0	16,5	14,9	12,9
Швейцарський франк	7,1	6,0	6,0	6,8	6,4
Австралійський долар	3,0	4,3	6,0	6,6	7,6
Канадський долар	3,5	4,5	4,2	4,3	5,3
Шведська крона	0,3	2,5	2,2	2,7	2,2
Долар Гонконгу	1,0	2,2	1,8	2,7	2,2
Корейський вон	0,2	0,8	1,1	1,2	1,5
Інші валюти	12,9	15,4	16,0	21,0	18,9
Всього	200,0	200,0	200,0	200,0	200,0

*Джерело: складено автором за даними [6]

**Сума операцій валютами, які були замінені на євро.

В той же час найбільше зростання обсягів операцій було помічено у співвідношенні євро до японської єни, а найбільший спад до фунтів стерлінгів. Частка операцій з іноземною валютою, за участі долара США знижується, хоч і повільними темпами і в 2010 році складає 84,9 %, в той же час частка операцій за участю євро та японської єни зросли на 2,1 та 1,8 % відповідно.

Географічний розподіл торгівлі іноземною валютою, як правило досить не значно змінюється з часом. 2010 рік не став винятком.

Аналізуючи обсяги операцій з іноземною валютою в географічному розподілі доцільно відзначити той факт,

що у 2010 році Японія повернула третє місце в рейтингу, яке вона втратила в 2007 році (див. табл. 4). Сінгапур вийшов на четверте місце перевищивши оборот валютних операцій, що проводилися у Швейцарії. Крім того, варто зазначити, що зменшується частка операцій, що проводяться у Німеччині, так ще у 1998 році вона займала четверте місце у рейтингу з часткою ринку 4,7 %, в той час як на 2010 рік – 9 місце (2,1 %).

У доларовому вираженні найбільше зростання обсягів операцій в 2010 році спостерігалось у Великобританії (371 млрд. дол. США), США (159 млрд. дол. США), Японії (62 млрд. дол. США) та Гонконгу (56 млрд. дол. США).

Таблиця 4. Географічний розподіл торгівлі іноземною валютою*

Країна	1998		2001		2004		2007		2010	
	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%	млрд. дол. США	%
Великобританія	685,2	32,6	541,7	32,0	835,3	32,0	1483,2	34,6	1853,6	36,7
США	383,4	18,3	272,6	16,1	498,6	19,1	745,2	17,4	904,4	17,9
Японія	146,3	7,0	152,7	9,0	207,4	8,0	250,2	5,8	312,3	6,2
Сінгапур	144,9	6,9	103,7	6,1	133,6	5,1	241,8	5,6	266,0	5,3
Швейцарія	91,6	4,4	76,3	4,5	85,3	3,3	253,6	5,9	262,6	5,2
Гонконг	79,9	3,8	68,4	4,0	106,0	4,1	181,0	4,2	237,6	4,7
Австралія	48,3	2,3	54,0	3,2	107,1	4,1	176,3	4,1	192,1	3,8
Данія	28,0	1,3	23,8	1,4	42,1	1,6	88,2	2,1	120,5	2,4
Німеччина	99,6	4,7	91,5	5,4	120,4	4,6	101,4	2,4	108,6	2,1
Канада	37,9	1,8	44,2	2,6	59,3	2,3	64,0	1,5	61,9	1,2

*Джерело: складено автором за даними [6]

Таким чином ми бачимо стійкий географічний розподіл впливів певних фінансових центрів на відповідних континентах – зокрема, в Європі незаперечне лідерство належить Великобританії, на американському континенті – найбільший валютний ринок у США, азійський регіон обслуговують ринки Японії, Сінгапура, Гонконгу.

Посилення та подальший розвиток національної економіки України, та відповідність її вимогам та принципам процесу світової глобалізації обов'язково повинен супроводжуватися впровадженням сучасних ринкових інструментів як традиційного сегмента валютного ринку так і сегмента ринку похідних фінансових інструментів [7].

Забезпечення ефективної позиції економіки України в системі глобального валютного ринку все ще залишається важливим завданням на найблищу перспективу. Необхідне створення та забезпечення умов для повноцінного функціонування національного фондового ринку, розвинутого ринку деривативів, операцій з усіма видами фінансових інструментів та адаптації світового досвіду їх використання в умови функціонування валютного ринку України.

1. Закон України "Про банки і банківську діяльність" від 07.12.2000 р. № 2121-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2001, N 5-6. – ст.30 [із змінами та доповненнями] [Електронний ресурс]: Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2121-14>. – Назва з екрана. 2. Інструкція з бухгалтерського обліку операцій з похідними фінансовими інструментами в банках України [затверджено Постановою Правління НБУ від 31.08.2007 року № 309] [Електронний ресурс]: Верховна Рада України: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=z1104-07>. – Назва з екрана. 3. Положення про вимоги до стандартної (типової) форми деривативів [затверджено Постановою КМУ від 19.04.1999 р. № 632] [Електронний ресурс]: Професійна юридична система: [сайт]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=632-99-%EF>. – Назва з екрана. 4. Бориниць С. Я. Міжнародні валютно-фінансові відносини [Текст]: [підручник] / Бориниць С. Я. – 5-те вид., перероб. і доп. – К.: Знання, 2008. – 582 с. 5. Дзюблюк О.В. Організаційно-економічний механізм функціонування комерційних банків на валютному ринку [Текст]: [монографія] / Дзюблюк О.В., Прусський О.С. – Тернопіль: ТНЕУ, 2008. – 296 с. 6. Foreign exchange and derivatives market activity in 1998 – 2010 [Електронний ресурс] // Банк міжнародних розрахунків: [сайт]. – Режим доступу: <http://www.bis.org/publ/rpfx10t.htm>. – Назва з екрана. 7. Лютий І.О. Валютно-курсова політика та її вплив на організацію грошового обігу [текст] / І.О. Лютий, Т. Продан // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – 2009. – Вип. 115. – С. 4-6.

Надійшла до редколегії 27.12.11

УДК 336.51

О. Гордей, канд. екон. наук, доц. (Національний ун-т ДПС України)

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНЯ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ У ПІСЛЯ КРИЗОВИЙ ПЕРІОД

У роботі досліджено основні напрями фінансового забезпечення рівня життя населення у після кризовий період. Виявлено найбільш незахищені верстви суспільства. Запропоновано підвищення рівня життя шляхом реалізації державних програм соціального спрямування.

Ключові слова: рівень життя населення, соціальна сфера, бюджетна політика, економічний розвиток, фінансове забезпечення.

В работе исследованы основные направления финансового обеспечения уровня жизни населения в послекризисный период. Выявлено наиболее незащищенные слои общества. Предложено повышение уровня жизни путем реализации государственных программ социального направления.

Ключевые слова: уровень жизни населения, социальная сфера, бюджетная политика, экономическое развитие, финансовое обеспечение.

In the work were the main directions of financial support of the living population after the critical period. Found the most unprotected layers of the society. To enhance the standard of the population's living by implementing the social government programs.

Keywords: standard of the population's living, social sphere, the budget policy, economic development, financial software.

Основною метою в процесі фінансового забезпечення рівня життя населення у після кризовий період має стати подолання його падіння і створення реальних передумов для його подальшого збільшення, досягнення стійких темпів економічного зростання. У даний час процес реформ повинен змінитися на функціонально-структурний (після досягнення фінансової стабілізації) рівень. Безумовно, пошук найбільш ефективних напрямів виходу економіки країни з кризи, вимагає об'єднання зусиль, глибокого аналізу перетворень.

Розгляду деяких можливих напрямів підвищення рівня життя населення присвячені роботи австрійського та американського економіста, соціолога та історика економічної думки Йозефа Алоїза Шумпетера (1883-1950), який рахував необхідним створення системи рівнянь економічної рівноваги, знаходження оптимального рішення в процесі досягнення економічного зростання [1], у сфері науки Ірвінгом Фішером (1867-1947) та Мілтоном Фрідманом (1912-2006) – лауреатом Нобелівської премії 1976 року за досягнення в області аналізу споживання, історії грошового обігу і розробки монетарної теорії, а також найбільш фундаментальні дослідження в сфері "рівня життя, що відчувається" є роботи англійського вченого Ф. Дж. Кемпбелла (1822-1885) і американського політичного діяча У. П. Роджерса (1913-2001).

Саме соціальна сфера залишається в ринкових умовах господарювання найменш захищеною, що, у свою чергу, може вплинути на рівні життя населення особливо незахищених верств населення у після кризовий період.

Україна була визнана країною з ринковою економікою з 1 лютого 2006 року. Однак, необхідно дотримуватися певних змішаних форм державного регулювання, оскільки ринкової економіки у чистому вигляді не існує. Відповідно, після останнього кризового періоду кінця 2008 та 2009 років необхідно створити життєздатну, стійку систему фінансового забезпечення рівня життя населення, яка б змогла зрівноважити загальну фінансово-економічну систему країни.

Починаючи з 2-го кварталу 2010 року в Україні спостерігаються певні позитивні зрушення у фінансово-економічній сфері, які направлені на збільшення рівня життя населення. Однак, у державі як практично у всіх європейських країнах та країнах СНД спостерігаються схожі негативні прояви кризового періоду і проблеми, які знижують рівень життя населення:

- стійкий спад виробництва продукції і послуг, зменшення фізичного обсягу ВВП в цілому;
- інфляція;
- інвестиційна неспроможність;
- неплатежі і погіршення фінансової дисципліни;
- високий рівень безробіття;
- відносно високі ставки банківського кредиту;
- продовження процесу доларизації економіки;
- економічна віддача від приватизації і розвитку багатокладності економіки незначна, не дала очікуваних результатів;
- зниження життєвого рівня на основі поляризації доходів населення тощо.